

○ tribună
a patriotismului și democrației

Cînd apărea, în martie 1906, *Viața românească* grupa, polemic, în redacția ieșeană, un număr de intelectuali călăuziți de un crez național. Epoca era tulbură, cărturarii se pasionau de ideologii culturale nepotrivite cu realitățile românești. Buna-credință nu lipsea, dar problema culturii, într-o societate cu a-dinci contradicții, cerea spirite lucide, care să amintească de energia curentului junimist din celălalt veac și care, întemeiate pe cunoașterea specificului autohton, să înlăture din viața spiritului idila, convenționalul și zgomotul patriotard. Această misiune și-au asumat-o Constantin Stere și Garabet Ibrăileanu, urmași de o întreagă generație, care va căuta, cu succes, izvoarele *Daciei literare*, pentru albia revistei lor. O revistă marcat națională, fidelă cauzelor majore ale patriei, spiritului popular, consecventă cu sine însăși în lunga-i viață: „O cultură «națională», de un caracter specific, nu se va naște decît atunci cînd masele mari populare, adevărat românești, vor lua parte și la formarea, și la aprecierea valorilor culturale — limba literară, literatură, forme de viață etc.” (Către cititori, nr. 1/1906) O revistă a realității românești, așadar, animată de patos vizionar, reunind pe Mihail Sadoveanu, Garabet Ibrăileanu, Constantin Stere, Alexandru Philippide, George Coșbuc, Ioan Slavici, I. L. Caragiale, George Topirceanu, Gala Galaction, Ion Agârbiceanu, Calistrat Hogaș, I. G. Duca, mai tirziu pe Mihai Ralea, George Călinescu, Petre Andrei, Paul Zarifopol, D. I. Suchianu, Ionel Teodoreanu etc.

Implicată adînc în viața publică, revista a intrat curajos în miezul de foc al cotidianului, proclamînd primatul rațiunii, sprijinind democrația în politică; „Noi sîntem democrați și vom apăra democrația. Nici nu ne-ar șede bine altfel; noi sîntem oameni din popor (...) Noi nu sîntem conți, marchizi și baroni depozedați de titluri și avere ca să insultăm democrația; (...) trebuie să fie cineva orb și surd — și lipsit de cea mai obscură

sensibilitate — ca să nu simtă cum se apropie valul celor mulți care muncesc cu brațele și cu capul și vor să trăiască ca oameni liberi.” (G. Ibrăileanu. *Iarăși democrația*, nr. 10/1926).

Despre *Viața românească* și despre mentorii ei s-au spus lucrurile fundamentale (cf. mai ales Al. Piru — G. Ibrăileanu, E. L., 1967, Z. Ornea — *Poporanismul*, Minerva, 1972, Ov. S. Crohmălniceanu — *Literatura română între cele două războaie mondiale*, vol. I, E. L., 1967, Dumitru Micu — *Început de secol*, Minerva, 1970 etc.), dar fiecare prilej aniversar scoate în relief consecvența exemplară a grupării redacționale în apărarea valorilor naționale și universale, în sfidarea violenței politice sau a dictatului moral, practicate — în contorsionata vreme interbelică — de năimiți ai forțelor istorice primare. Sigur, cultura noastră numără multe periodice contemporane *Vieții românești*, care au servit geniul național, în care importante condeie au fixat coordonate, și prin care și-au dat contribuția lor la patrimoniul universal; dar mai ales în paginile acestei reviste, s-a spus răsplat, într-un timp al îndoielii europene, că poporul nostru respiră un aer sănătos și privește încrezător, peste furtuni, orizontul imaculat al destinului său. „Fenomenul românesc” a preocupat pe mulți, dar nicăieri nu a cunoscut, în epocă, generozitatea publicistică oferită de paginile *Vieții românești*, în spiritul celor rezumate de Mihai Ralea, în numele sutelor de colaboratori luminați, în numele ferveților cititori și păstrători de rodnică tradiție: „Românul e, înainte de toate, inteligent. Deșteptăciunea sa e vioaie, suplă, dar mai ales limpede. Nici o umbră de misticism, ori de nebulozitate nu-i tulbură funcțiunea exactă a minții sale...” (Fenomenul românesc, în nr. 6—7/1927).

În acest climat de înaltă intelectualitate, teatrul se integra firesc, ca un fenomen de cultură activă, în acord cu programul revistei. Aproape trei decenii (în-

tre 1906—1916 și 1920—1940, scrie prima și a doua), încorporată seriei de „cronici” (științifică, artistică, externă, medicală etc.), critica spectacolului a urmărit cu precădere aspectul etic al reprezentății, teatrul fiind văzut ca o „misiune culturală”. Lectura colecției (anevoioasă, în lipsa unui indice bibliografic) relevă acest fapt, nemaiîntâlnit în altă revistă: criticii dramatici invitați să țină rubrica își disciplinau condeiul, integrându-se necondiționat atmosferei redacției. Cronicarul dramatic al *Vieții românești* făcea pedagogie artistică pentru un cititor cultivat, dornic de confruntări ideatice; demonul polemic anima numai stilul (majoritatea lor veneau din gazetăria de cotidian). N. D. Cocea, între 1909 și 1910, inventaria scenele care își uitau „*datoria de a încuraja producțiile literare originale*”, Gala Galaction, într-un prim travesti cronică-resc (1911), ne apare ca un „Perpessicius avant la lettre”, distins, conciliant, văzînd, sub lumina reflectoarelor, doar avîntul spre idealul artei, iar Argezi (1911—1914), clocotitor, plasticizînd ideile, își îndrepta mai mult către sală privirea sa crîncenă („*Personajele lui Caragiale sînt în picioare și pe lângă noi, în loji, în galerii și prin staluri, cu costumele schimbate*”, nr. 1/1912). În cronicile din 1921, Liviu Rebreanu se pasiona de personalitatea dramaturgului, de permanențele din scrisul său (despre Caton Theodorian: „*E un naturalist în formă, cu o pronunțată înclinare spre sentimentalism romantic în fond. Astfel, în toate operele d-sale dramatice nu interesează atît subiectul, cît dezvoltarea lui, și îndeosebi arta reliefații personajelor, o artă migăloasă, susținută, neșovăitoare*”, nr. 10). Mihail Sebastian, notoriu pentru contribuțiile sale privind „sociologia” stilului actricească la noi, profesa și aici credințele înfățișate sistematic în „*Revista fundațiilor regale*” (cît de roditoare era prietenia cu Camil Petrescu !): „*Se joacă, în genere, la noi, cu prea multe intenții, prea apăsător, prea subliniat, prea expresiv, dacă vrei. De aceea, la fiecare ridicare de cortină, ne trebuie cîteva clipe pînă să ne deprindem cu glasul actorului (aproape totdeauna cu un semiton mai sus decît trebuie), cu gesturile lui inutil de volubile*” (nr. 3, 1938). Sînt de reținut și Mihail Sevastov (glacial, cu aerul că spune adevăruri ul-

tîme), Profira Sadoveanu (entuziastă, erudită cu farmec), Dem. Theodorescu (vindicativ, dar și interesant analist), Octav Botez (scrupulos, în notă profesională), D. I. Suchianu (fin causeur, în cascadă, de la tehnica teatrală, la costum și decor) etc. După al doilea război mondial (în seria a treia a revistei, 1944—1946, și în ultima, din 1948 pînă azi), cronica dramatică devine mai rară.

În schimb, ultima serie, deși vitregită de comentariul teatral, are meritul, cel puțin pe durata unui deceniu, de a populariza texte reprezentative ale noii dramaturgii. (Seriele anterioare ale revistei găzduiseră incidental piesa de teatru, fiind generoase cu proza și poezia. Privilegiați au fost doar Șt. O. Iosif și D. Anghel, cu texte originale și traduceri, cu dialoguri satirice etc. Marii dramaturgi — Caragiale, Delavrancea, Camil Petrescu au publicat proză sau critică; V. Eftimiu, versuri...).

„*Revista Uniunii Scriitorilor din R.P.R.*”, apărută „sub conducerea unui comitet”, tipărea (în vremea cînd Sadoveanu îi dădea prestigiu cu *Nicoară Potcoavă*, Camil Petrescu, cu *Un om între oameni*, iar Argezi, după o lungă tăcere, cu poeme noi) debutanți de viitor sau dramaturgi în plină afirmare (cităm selectiv): Mihail Davidoglu (*Cetatea de foc* — nr. 1, 1950), Lucia Demetrius (*Vad Nou* — nr. 4, 1950), Laurențiu Fulga (*Ioan Vodă cel Cumplit* — nr. 12, 1951), Mircea Ștefănescu (*Matei Millo* — nr. 2, 1952), Horia Lovinescu (*Lumina de la Ulmi* — nr. 6, 1953), Aurel Baranga (*Mielul turbat* — nr. 8, 1953), Silvia Andreescu și Theodor Mănescu (*Simeon Albac* — nr. 10, 1953), Paul Everac (*Poarta* — nr. 11, 1958).

Cititorii din ultimele două decenii (1960—1981) au găsit deseori în rubricile „Cronica ideilor”, „Pe marginea cărților”, „Actualitatea literară”, „Revista revistelor”, „Cărți noi” etc. substanțiale eseuri, cronici, comentarii, note despre teatru — într-un frater paralelism cu revista de specialitate — datorate unor cărturari de azi. Pagini profunde, potrivit tradiției acestei reviste, care a reușit, în șapte decenii și jumătate, să cuprindă cu un patriotism exemplar „viața românească” a culturii.

Ionuț NICULESCU